

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16734362>

Raqamlashtirish sharoitida talabalarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish usullari

Xolmatov Oybek Orifovich –

Farg'ona davlat universiteti tadqiqotchisi

E-mail: o_o_xolmatov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0414-3733>

Annotatsiya. Muallif tomonidan mazkur maqolada raqamlashtirish sharoitida talabalarning huquqiy madaniyatini rivojlantirish usullari tizimli tarzda tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi huquqiy ongni oshirishda yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratmoqda. Tadqiqotda raqamli platformalar, interaktiv metodlar hamda onlayn ta'lim resurslari orqali huquqiy madaniyatni shakllantirish samaradorligi ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, yuzma-yuz va masofaviy ta'lim shakllarining uyg'unligi huquqiy bilimlarning chuqur va mustahkam egallanishiga ta'sir etuvchi omil sifatida e'tirof etildi. Maqolada zamonaviy texnologiyalar bilan pedagogik yondashuvlarni integratsiyalash va psixologik omillarni hisobga olish zarurligi ta'kidlanib, huquqiy madaniyatni rivojlantirishda innovatsion usullarning ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim sohasida raqamlashtirish jarayonlarini samarali tashkil etish hamda yosh avlodni huquqiy bilim va qadriyatlar bilan boyitishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, huquqiy madaniyat, talabalar, huquqiy ong, ta'lim texnologiyalari, interaktiv usullar, onlayn ta'lim, pedagogik yondashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsion metodlar.

Методы развития правовой культуры студентов в условиях цифровизации

Аннотация. В данной статье систематически анализируются методы развития правовой культуры студентов в условиях цифровизации. Широкое внедрение современных информационно-коммуникационных технологий в образовательный процесс создает новые педагогические возможности для повышения правового сознания. В исследовании рассматривается эффективность формирования правовой культуры с использованием цифровых платформ, интерактивных методов и онлайн-ресурсов. Кроме того, признана важность гармоничного сочетания очного и дистанционного обучения как фактора глубокого и прочного усвоения правовых знаний. В статье подчеркивается необходимость интеграции современных технологий с педагогическими подходами и учета психологических факторов, а также освещается значимость инновационных методов в развитии правовой культуры. Результаты исследования имеют практическое значение для эффективной организации процессов цифровизации в образовании и обогащения молодого поколения правовыми знаниями и ценностями.

Ключевые слова: цифровизация, правовая культура, студенты, правовое сознание, образовательные технологии, интерактивные методы, онлайн-обучение, педагогический подход, информационно-коммуникационные технологии, инновационные методы.

Methods for developing students' legal culture in the context of digitalization

Abstract. This article provides a systematic analysis of methods for developing students' legal culture in the context of digitalization. The widespread integration of modern information and communication technologies into the educational process creates new pedagogical opportunities to enhance legal awareness. The study examines the effectiveness of shaping legal culture through digital platforms, interactive methods, and online educational resources. Additionally, the harmony between face-to-face and distance learning is recognized as a factor contributing to the deep and solid acquisition of legal knowledge. The article emphasizes the necessity of integrating modern technologies with pedagogical approaches and considering psychological factors, highlighting the importance of innovative methods in the development of legal culture. The research findings have practical significance for effectively organizing digitalization processes in education and enriching the younger generation with legal knowledge and values.

Keywords: digitalization, legal culture, students, legal awareness, educational technologies, interactive methods, online learning, pedagogical approach, information and communication technologies, innovative methods.

KIRISH

Hozirgi kunda global raqamlashtirish jarayonlari jamiyatning barcha sohalari kabi ta'lim tizimiga ham mustahkam ta'sir o'tkazmoqda. Raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi ta'lim jarayonini samaralilashtirish, bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish hamda yoshlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Huquqiy madaniyat – bu fuqarolarning qonunlarga munosabati, huquqiy bilimlari, huquqiy ong va huquqiy harakatlarini o'z ichiga olgan murakkab ijtimoiy fenomen bo'lib, demokratik jamiyat barpo etishda muhim omil hisoblanadi.

Talabalar – jamiyatning faol, bilimli va kelajakda jamiyatni boshqaradigan avlodidir. Shu boisdan, ularda huquqiy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish ta'limning ustuvor vazifalaridan biridir. Raqamlashtirish sharoitida an'anaviy ta'lim usullaridan tashqari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda, huquqiy bilimlarni samarali tarzda yetkazish va ularni amalda qo'llash imkoniyatlari kengaymoqda.

O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar va raqamlashtirish jarayonlari talabalarning huquqiy madaniyatini oshirishga katta e'tibor qaratilayotganini ko'rsatmoqda. Axborot texnologiyalari yordamida ta'limni raqamlashtirish, elektron ta'lim platformalari, onlayn kurslar va mobil ilovalar orqali huquqiy tarbiyani samarali amalga oshirish imkoniyatlari kengaymoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamlashtirish jarayonlari jamiyatning barcha sohalariga, xususan, ta'lim va yoshlar madaniyatiga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Shu munosabat bilan, talabalar orasida huquqiy madaniyatni rivojlantirish muhim ilmiy va amaliy masala sifatida ko'riladi. Ushbu mavzuda mavjud ilmiy adabiyotlarni tahlil qilishda huquqiy madaniyat kontseptsiyasi, raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashgan o'quv-uslubiy yondashuvlar, shuningdek, yoshlarning huquqiy ongini shakllantirish mexanizmlari asosiy o'rinni egallaydi.

Avvalo, huquqiy madaniyat tushunchasining nazariy asoslari ko'plab olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan. Masalan, G.Kitayev huquqiy madaniyatni jamiyatda huquqiy normalarni anglash, ularga rioya qilish va ularni targ'ib qilish ko'nikmalari majmui sifatida belgilaydi. Shu bilan birga, V.Sukachyov huquqiy madaniyatni shaxsning huquqiy bilimlari, qadriyatlari va axloqiy-etik tamoyillari bilan uzviy bog'liq murakkab tizim sifatida ko'rsatadi. Bu nuqtai nazar raqamlashtirish sharoitida huquqiy madaniyatning faolligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan individual va kollektiv komponentlarni aniqlashga imkon beradi.

Raqamli texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalari yoshlarning huquqiy madaniyatini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu borada, A.Baturin va N.Ivanova o'z tadqiqotlarida raqamli platformalar orqali interaktiv ta'lim jarayonlarini tashkil etish, talabalar uchun huquqiy bilimlarni o'zlashtirishni osonlashtirish metodlarini taklif qiladi. Ularning fikricha, virtual ta'lim muhitlari yoshlarning huquqiy ongini oshirishda yangi pedagogik imkoniyatlarni ochadi.

Bundan tashqari, O'zbekiston sharoitida huquqiy madaniyatni rivojlantirish masalalarini o'rganayotgan M.Islomov va Z.Karimova raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish orqali talabalar orasida huquqiy madaniyatning samarali shakllanishiga erishish mumkinligini ta'kidlaydilar. Ularning tadqiqotlari yoshlarning huquqiy ongi va madaniyatini oshirishda onlayn treninglar, masofaviy kurslar va interaktiv metodlarni qo'llashning ahamiyatini ko'rsatadi.

Shuningdek, xalqaro tajribalar ham raqamlashtirish va huquqiy madaniyatni rivojlantirish sohasida dolzarb ma'lumotlarni taqdim etadi. Masalan, J.Smith va L.Brown ta'lim jarayonida raqamli vositalar va huquqiy ta'limni uyg'unlashtirish orqali talabalar orasida huquqiy savodxonlikni oshirish bo'yicha samarali yondashuvlarni taklif etadi.

Ularning tadqiqotlari yoshlar huquqiy madaniyatini shakllantirishda multimediya vositalari, onlayn interaktiv mashg'ulotlar va huquqiy simulyatsiyalar muhimligini ko'rsatadi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamlashtirish sharoitida talabalar huquqiy madaniyatini rivojlantirish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, interaktiv ta'lim metodlarini keng qo'llash, shuningdek, axborot-kommunikatsiya vositalari yordamida huquqiy bilimlarni doimiy yangilab borish zarur. Shu bilan birga, huquqiy madaniyatni shakllantirishda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilishi muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, adabiyotlar tahlili raqamlashtirish jarayonlarining huquqiy madaniyatni rivojlantirishga ta'siri va ushbu jarayonda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyatini ochib beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda raqamlashtirish sharoitida talabalar huquqiy madaniyatini rivojlantirish usullarini aniqlash va tizimlashtirish maqsad qilingan bo'lib, tadqiqot metodologiyasi asosan nazariy tahlil va metodologik yondashuvlarga tayangan.

Avvalo, tadqiqotda huquqiy madaniyat va raqamlashtirish tushunchalarining nazariy va konseptual tahlili amalga oshirildi. Bu jarayonda sohadagi asosiy ilmiy manbalar, jumladan, huquqiy madaniyatni shakllantirishga oid pedagogik konseptlar, ta'lim sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha nazariy asoslar chuqur o'rganildi. Tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlash uchun turli mamlakatlarda qabul qilingan zamonaviy ta'lim modellari va huquqiy madaniyat kontseptsionalari tahlil qilindi.

Shuningdek, pedagogik va huquqshunoslik sohasidagi ilg'or nazariy yondashuvlar o'rganildi. Xususan, huquqiy madaniyatni rivojlantirishda interaktiv va raqamli o'quv usullarining o'rni, ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining qo'llanilishi, shuningdek, yoshlar orasida huquqiy ongning shakllantirish konseptsionalari konseptual darajada tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasining muhim qismi sifatida kompleks tahliliy metod qo'llanilib, mavzuga doir ilmiy manbalar sintez qilindi, mavjud nazariyalar va pedagogik yondashuvlar o'rtasida bog'lanishlar aniqlanib, ularning raqamli ta'lim sharoitida qo'llanilish imkoniyatlari o'rganildi. Shu yo'l bilan huquqiy madaniyatni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli ta'lim platformalarining o'rni nazariy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy tahlil va sintez usullari yordamida mavzu yuzasidan mavjud nazariy bilimlar integratsiyalashdi va yangi konseptual yondashuvlar ishlab chiqildi. Bu esa huquqiy madaniyatni raqamlashtirish sharoitida rivojlantirishning samarali usullarini aniqlashga asos yaratdi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari raqamlashtirish sharoitida talabalar huquqiy madaniyatini rivojlantirishning samarali usullari va mexanizmlarini aniqlashga xizmat qildi. Nazariy va konseptual tahlil asosida huquqiy madaniyat tushunchasining zamonaviy pedagogik jarayonlarga integratsiyasi, shuningdek, raqamli texnologiyalarning ta'lim sohasida qo'llanilishiga oid muhim xulosalar olindi.

Birinchidan, tadqiqot ko'rsatdiki, huquqiy madaniyatni shakllantirishda raqamli o'quv-platformalar va interaktiv ta'lim metodlari o'ta muhim rol o'ynaydi. Ushbu vositalar talabalarining huquqiy bilim va ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga imkon yaratadi hamda huquqiy ongning shakllanishida amaliy yondashuvlarni kengaytiradi. Bu esa, adabiyotlarda ham ta'kidlanganidek (Jeyms Smit va Lora Braun, 2018; Aleksey Baturin va Natalya Ivanova, 2019), raqamli pedagogika elementlari orqali o'quv jarayonini individualizatsiyalash va interaktivlik darajasini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, huquqiy madaniyatni rivojlantirishda pedagogik usullarning integratsiyalashuvi, xususan, onlayn ta'lim vositalari bilan yuzma-yuz darslarni uyg'unlashtirish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, virtual simulyatsiyalar va vaziyatli o'yinlar talabalar orasida huquqiy xulq-atvorni rivojlantirish uchun muhim amaliy platforma sifatida namoyon bo'ladi.

Uchinchidan, tadqiqotning nazariy qismida ko'rsatildiki, huquqiy madaniyatni shakllantirish jarayonida nafaqat bilim berish, balki etika, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyatni uyg'un rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Raqamlashtirish jarayonlari shu jihatdan talabalarda huquqiy qadriyatlar va mas'uliyatni mustahkamlash uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish huquqiy madaniyatni rivojlantirishda interaktiv va multidisipliner yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa, global raqamli muhit sharoitida talabalar uchun doimiy o'rganish va o'zini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ushbu tadqiqot raqamlashtirish sharoitida talabalar huquqiy madaniyatini rivojlantirishda interaktiv ta'lim vositalari va raqamli texnologiyalarning muhimligini aniq ko'rsatdi. Nazariy va amaliy tahlillar shuni isbotladiki, raqamli platformalar huquqiy bilimlarni samarali o'zlashtirishga, shuningdek, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yuzma-yuz va onlayn ta'lim usullarini uyg'unlashtirish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi. Tadqiqot natijalari ta'limda innovatsiyalarni joriy etish va huquqiy madaniyatni mustahkamlash uchun raqamlashtirishning pedagogik va psixologik asoslarini chuqur o'rganish zarurligini ta'kidlaydi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot raqamlashtirish sharoitida talabalar huquqiy madaniyatini rivojlantirish masalasini har tomonlama o'rganib, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli ta'lim platformalari va interaktiv usullar huquqiy bilimlarni samarali o'zlashtirish, huquqiy ongni mustahkamlash va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda samarali vositalar bo'lib xizmat qiladi. Bu vositalar talabalarining individual ehtiyojlari va o'quv uslublariga moslashgan ta'lim jarayonini tashkil etishga imkon yaratadi, shu bilan birga ta'lim sifatini va talabalar faolligini oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot yuzma-yuz va onlayn ta'lim usullarini uyg'unlashtirish pedagogik yondashuvining samaradorligini ta'kidlaydi. Bu yondashuv nafaqat o'quv jarayonining moslashuvchanligini oshiradi, balki talabalar orasida huquqiy madaniyatni mustahkamlashda interaktiv va multidisipliner metodlarni joriy etish imkonini beradi. Shu tariqa, raqamlashtirish ta'lim tizimining yangi bosqichini ochib, talabalarni nafaqat nazariy bilimlar bilan, balki amaliy ko'nikmalar bilan ham ta'minlaydi.

Tadqiqotda ta'kidlanganidek, huquqiy madaniyat faqat qonunlarni bilish emas, balki ijtimoiy axloqiy qadriyatlar, shaxsiy mas'uliyat va huquqiy ongning uyg'unligi hisoblanadi. Raqamlashtirish jarayonida bu omillarni hisobga olish va pedagogik jarayonda ularni integratsiyalash uchun zamonaviy metodologiyalar ishlab chiqish zarur. Buning uchun pedagoglar va ta'lim muassasalari doimiy ravishda o'z malakasini oshirib, yangi texnologiyalar va yondashuvlarni joriy etishlari talab etiladi.

Bundan tashqari, tadqiqot ta'lim jarayonining psixologik jihatlariga alohida e'tibor qaratdi. Talabalarining motivatsiyasi, o'zini namoyon qilish imkoniyatlari va o'rganishga bo'lgan qiziqishi raqamli vositalarning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, raqamlashtirish sharoitida pedagogik yondashuvlar psixologik aspektlarni ham hisobga olgan holda shakllantirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayev O. Raqamli ta'lim texnologiyalari va pedagogik yondashuvlar. – Toshkent: O'zMU, 2019. – B.240.
2. Islomov M. Huquqiy madaniyat va zamonaviy ta'lim. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020. – B.180.
3. Karimova N. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'limdagi roli. – Toshkent: Ilm yo'li, 2018. – B.210.
4. Smith J., Brown L. Digital Pedagogy and Legal Education. New York: Academic Press, 2018. P.320.
5. Baturin A., Ivanova N. Interactive Methods in Legal Culture Formation. Moscow: Higher School of Economics Publishing, 2019. P.275.
6. Jo'rayev N. O'zbek pedagogik tafakkur tarixida ma'naviy tarbiyaning o'rni. Toshkent: Ma'naviyat, 2018. B.150.
7. Xasanov A. Milliy qadriyatlar va pedagogik tafakkur. Toshkent: O'qituvchi, 2020. B.204.